

Jakub Sláma,

**The prepositional phrase with the preposition *at* as a valency complement of nouns
Předložková fráze s předložkou *at* jakožto valenční komplement substantiv**

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, Praha 2018

Posudek diplomové práce

Předložená diplomová práce je příspěvek k výzkumu valence substantiv. Vychází z rozsáhlého přehledu literatury popisujícího vývoj názorů na valenci od pojetí Tesnièreova do současnosti, který tvoří více než polovinu práce (s. 12-53). Požadovaný rozsah vlastní výzkumné části tím však není zkrácen (s. 54-92), neboť celkový rozsah textu je větší než standardní rozsah diplomové práce. Teoretický úvod je nepochybně významným pozitivem předložené práce, neboť může sloužit jako východisko pro další výzkum.

Pokud jde o vlastní obsah a cíl práce, empirická část zahrnuje širší oblast než lze očekávat podle názvu práce. Usiluje o zpochybnění běžného názoru, že valence je primárně vlastnost slovesa, kdežto v případě substantiv, lze-li vůbec o valenci mluvit, není vyjádření komplementu obligatorní. Autor poukazuje na to, že tento názor nepřihlíží ke kontextovému aspektu valence, a aplikuje komplexní přístup zahrnující kontextovou zapojenost / nezapojenost zkoumaných substantiv. Stanoví hypotézu, že je vyjádření komplementu (druhého argumentu zkoumaných substantiv) obligatorní, je-li substantivum kontextově nezapojené, tj. vyskytuje-li se prvně v textu.

Vzhledem k omezeným požadavkům diplomové práce na rozsah materiálu autor vybral tři substantiva (s různou slovo tvornou charakteristikou, deverbální, deadjektivní a vzniklé konverzí): *failure*, *ability* a *attempt*. Tato tři substantiva jsou zkoumána na základě korpusového materiálu nejprve po stránce kvantitativní, zahrnující všechny doklady (*attempt* 8 598, *ability* 5 546 a *failure* 2 472; Table 1, s. 59), podle výskytu s vyjádřeným a nevyjádřeným komplementem. Zkoumány jsou výskyty s neurčitým členem, neboť určitý člen indikuje v anaforické funkci kontextovou zapojenost a kataforický určitý člen nemá funkci textovou. Již samotná kvantitativní zjištění o výskytu zkoumaných substantiv s neurčitým členem naznačují valenci jakožto vlastnost substantiv a obligatornost vyjádření komplementu: v případě *attempt* bylo 99.3 % výskytů s komplementem, v případě *ability* 90 procent. Platnost hypotézy o obligatornosti vyjádření komplementu, objevuje-li se zkoumané substantivum prvně v textu, byla dále zkoumána na příkladech substantivních frází s neurčitým členem, které neměly komplement. V celkově malém počtu zjištěných případů (necelém procentu v případě *attempt*, a 10 % v případě *ability*) šlo většinou o neurčitý člen po anaforickém predeterminátoru *such* a o užití u druhého apozitivu apoziční konstrukce (referenčně identického s prvním apozitivem) (k dalším případům viz poznámky a dotazy). K vyššímu výskytu *an ability* bez komplementu přispěly především doklady z edukačních pramenů, v nichž šlo o neurčitý nulový komplement ('an ability at anything'), případně o terminologickou lexikalizaci. Kvalitativně zaměřený rozbor byl pak proveden na vzorcích 50 dokladů s infinitivním komplementem u všech tří substantiv a s předložkovým komplementem 50 dokladů *attempt* a všemi zaznamenanými doklady *ability at* (12) a *failure at* (6) (Table 3, s. 60).

V kvalitativním rozboru je věnována značná pozornost prvnímu argumentu zkoumaných substantiv, a to jak jeho realizačním formám, když je explicitně vyjádřen, tak případům, kdy je jen implikován. Autor zde rozlišuje čtyři typy, implikovaný argument určitý, neurčitý, obecný a potenciální. Nejčastější realizační forma vyjádřeného prvního argumentu je posesivní determinátor, což je vedle anaforického určitého členu další prostředek indikující

kontextovou zapojenost daného substantiva. Z tohoto hlediska je relevantní pro popis primárního předmětu předložené práce, kterým je druhý argument, předložkový a infinitivní komplement. Ostatní zjištění o prvním argumentu se zkoumanými komplementy přímo nespojují. Neméně pozornosti je věnováno faktorům příznivým pro komplement infinitivní a pro komplement předložkový. Z převahy infinitivního komplementu a ze skutečnosti, že předložkový komplement často obsahuje gerundium nebo nominalizaci, autor usuzuje na obecnou preferenci propozičního argumentu. Předložkový komplement se vyskytuje především v případech, kdy předložka řídí zájmeno nebo kompozitum, a není-li běžná verbální alternativa. Další faktory zahrnují sémantické rysy, které by mohly být doplněny i o potenciální distinkce mezi gerundiálním komplementem a jeho infinitivní alternativou v případě dokladů s komplementem *at* + gerundium u *attempt* (14, Tabulka 11, s. 79).

Autor si je vědom omezené platnosti výsledků výzkumu provedeného na třech substantivech, avšak poukazuje na jejich podnětnost pro směry dalšího výzkumu, které spatřuje ve vztazích mezi valencí substantiv a jejich referencí, v rozšíření výzkumu na valenční chování dalších skupin substantiv a v dalším výzkumu faktorů navozujících předložkový nebo infinitivní komplement na základě větších souborů dat.

Poznámky a dotazy

V rozsáhlém reprezentativním přehledu literatury (15 stran) postrádám, zejména u bohemisty, Frant. Daneše, např. v souvislosti s výklady neurčitého nulového komplementu slovesa *eat*.

K neurčitému členu jako indikátoru první zmínky a obligatornosti vyjádření komplementu: stejnou funkci plní nulový člen u plurálu: *attempts* s komplementem a bez komplementu.

V jakém smyslu je užíván termín reference a reference jako kontextový faktor? Reference je širší pojem, příslušný vztah by měl být označován přesněji.

Na podporu obligatornosti druhého argumentu při první zmínce daného substantiva se uvádí užití v první větě v textu a v existenciální konstrukci; to platí pouze pro první větu v textu, v existenciální konstrukci může být i vlastní podmět kontextově zapojený, viz ex. 55.

Such a a přístavek jsou relevantní vylučovací faktory pro vyčlenění neurčitého členu z funkce první zmínky, ale proč je přičleněno užití neurčitého členu u daných substantiv v jmenné části přísudku?

Exx 14, 15, 16, 17 jsou podle autora doklady, které mohou zpochybnit obligatornost substantivního komplementu, ačkoliv i on sám uvádí, že je komplement "inferable from the context" (s. 66). V exx 15 a 17 je implikovaný komplement *attempt* jednoznačně 'candidacy (for a party position)', v ex 14 je to 'this crime' (referenta tohoto výrazu je třeba hledat v dřívějším úseku textu) a stejně tomu je v ex 16 s implikovaným anaforickým komplementem 'that'. Tyto případy jsou vyčleněny patrně proto, že na rozdíl od *such a* a přístavku není zapojenost komplementu indikována ve struktuře dané substantivní fráze, nýbrž mimo ni v předcházejícím úseku textu. Dohledáním implikovaného komplementu by bylo možno přispět k zjištěním o retrievability span (Firbas, Svoboda).

Závěr

Předložená studie je vypracovaná na vysoké odborné úrovni, a to po všech stránkách, zpracování obsahu, použitých metodologií a po stránce jazykové a formální. Řadí se k nejlepším diplomovým pracím, které jsem za své dlouholeté pedagogické činnosti posuzovala. Diplomovou práci Jakuba Slámy doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji známkou výbornou.

V Praze, dne 16. 5. 2018

Prof. PhDr. Libuše Dušková, DrSc.

